

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

5 december 2014

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek,
houdende aanvulling van de bepalingen in
verband met het horen van de minderjarige**

(ingediend door mevrouw Zakia Khattabi en
de heer Stefaan Van Hecke)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

5 décembre 2014

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code judiciaire
en vue de compléter les dispositions
relatives à l'audition du mineur**

(déposée par Mme Zakia Khattabi et
M. Stefaan Van Hecke)

SAMENVATTING

Dit wetsvoorstel vloeit voort uit de wijziging van het Gerechtelijk Wetboek tot oprichting van een familie- en jeugdrechtbank.

Die wijziging mag dan wel voor bepaalde verbeteringen hebben gezorgd, maar heeft volgens de indieners kwalijke gevolgen gehad voor bepaalde aspecten inzake het horen van minderjarigen.

Om dit probleem weg te werken, stellen de indieners van dit wetsvoorstel voor:

— *opnieuw te voorzien in de mogelijkheid dat de minderjarige zich kan laten bijstaan door een advocaat of een vertrouwenspersoon;*

— *de rechter opnieuw de mogelijkheid te bieden het relaas van de minderjarige niet integraal op te nemen in het verslag, teneinde te voorkomen dat de minderjarige niet voluit wil spreken uit vrees voor eventuele represailles, aangezien de ouders dat verslag kunnen inkijken;*

— *te bepalen dat het afschrift van het verslag niet openbaar mag worden gemaakt.*

RÉSUMÉ

La proposition de loi fait suite à la modification du Code judiciaire créant un tribunal de la famille et de la jeunesse.

Si cette modification a apporté certaines améliorations elle a, en revanche selon les auteurs, eu des conséquences négatives en ce qui concerne certains aspects de l'audition des mineurs.

Pour remédier à ce problème, la proposition de loi:

— *réinstaurer la possibilité pour le mineur de se faire assister d'un avocat ou d'une personne de confiance;*

— *redonne la possibilité au juge de ne pas relater intégralement les propos du mineur dans le rapport afin d'éviter que la peur d'éventuelles représailles n'aboutisse à une autocensure, car les parents pourront en prendre connaissance;*

— *prévoit que la copie du rapport de l'audition ne peut être rendue publique.*

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GOI	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
FDF	:	Fédéralistes Démocrates Francophones
PP	:	Parti Populaire

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 54 0000/000: Parlementair document van de 54e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
 QRVA: Schriftelijke Vragen en Antwoorden
 CRIV: Voorlopige versie van het Integraal Verslag
 CRABV: Beknopt Verslag
 CRIV: Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)

PLEN: Plenum
 COM: Commissievergadering
 MOT: Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 54 0000/000: Document parlementaire de la 54e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
 QRVA: Questions et Réponses écrites
 CRIV: Version Provisoire du Compte Rendu intégral
 CRABV: Compte Rendu Analytique
 CRIV: Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)
 PLEN: Séance plénière
 COM: Réunion de commission
 MOT: Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen:
 Natieplein 2
 1008 Brussel
 Tel.: 02/ 549 81 60
 Fax: 02/549 82 74
 www.dekamer.be
 e-mail: publicaties@dekamer.be

De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes:
 Place de la Nation 2
 1008 Bruxelles
 Tél.: 02/ 549 81 60
 Fax: 02/549 82 74
 www.lachambre.be
 courriel: publications@lachambre.be

Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

1. Voorgeschiedenis en vigerende procedure

Het doel van het horen van de minderjarige, zoals die regeling in ons Gerechtelijk Wetboek is verankerd, is de betrokkene de gelegenheid te bieden zijn recht om gehoord te worden uit te oefenen in de zaken die betrekking hebben op het ouderlijk gezag, de huisvesting en het omgangsrecht (artikel 22*bis* van de Grondwet en artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind¹). Voorts moet dit onderhoud de magistraat de gelegenheid bieden het belang van het kind zo goed mogelijk in te schatten, op basis van de antwoorden die het kind geeft op gerichte vragen met betrekking tot zijn levenswijze, zijn ervaring en de kwaliteit van zijn relatie met de beide ouders.

Vóór de wet van 30 juli 2013 betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank werd aangenomen, bestonden er twee regelingen naast elkaar, naargelang de burgerlijke procedure plaatshad voor de jeugdrechtbank dan wel voor de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, rechtsprekend in kort geding.

In het eerste geval werd de minderjarige ouder dan twaalf jaar stelselmatig gehoord, in het andere niet.

Geen van beide regelingen schonk echt voldoening, omdat het stelselmatig horen van het kind niet altijd verantwoord was, maar ook omdat het ontbreken van een automatische procedure in burgerlijke zaken soms tot gevolg had dat dit onderhoud, dat achteraf gezien nuttig zou zijn geweest, in de praktijk onmogelijk werd gemaakt (bij gebrek aan informatie, onwetendheid over die mogelijkheid bij de minderjarige enzovoort).

Tijdens de besprekingen die hebben geleid tot het aannemen van de voornoemde wet, werd dus beslist de twee regelingen te vervangen door één tussenregeling, die het mogelijk maakt de voordelen van beide opties te benutten.

Krachtens de nieuwe bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek, die op 1 september 2014 in werking zijn getreden, wordt bij familierechtelijke civiele geschillen over het ouderlijk gezag, de huisvesting of het omgangsrecht, elke minderjarige ouder dan twaalf jaar automatisch

¹ Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind, aangenomen te New York op 20 november 1989, bekrachtigd door de Belgische wet van 25 november 1991 tot goedkeuring van dit Verdrag.

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

1. Rétroactes et procédure actuelle

Le but de l'audition du mineur, telle que consacrée par notre Code judiciaire, est de permettre à ce dernier d'exercer son droit à être entendu dans les causes qui concernent l'autorité parentale, le droit relatif à l'hébergement et le droit aux relations personnelles (articles 22*bis* de la Constitution et 12 de la Convention relative aux droits de l'enfant¹). Par ailleurs, l'entretien doit permettre au magistrat de cerner au mieux l'intérêt de l'enfant, au vu des réponses que celui-ci donnera aux questions périphériques relatives à son mode de vie, à son vécu et à la qualité de ses relations avec l'un et l'autre de ses parents.

Avant l'adoption de la loi du 30 juillet 2013 créant un tribunal de la famille et de la jeunesse, deux systèmes coexistaient, selon que la procédure civile se déroulait devant le tribunal de la jeunesse ou devant le président du tribunal de première instance statuant en référé.

Dans le premier cas, l'audition du mineur de plus de douze ans était systématique, tandis qu'elle ne l'était pas dans l'autre.

Aucun des deux systèmes n'était réellement satisfaisant, dès lors qu'une audition automatique n'était pas toujours justifiée mais que l'absence d'automatisme au civil avait parfois pour effet de rendre impossible, en pratique, une audition qui se révélerait utile par la suite (à cause d'une absence d'information, d'une non-connaissance de cette possibilité par le mineur, ...).

Lors des débats qui ont mené à l'adoption de la loi créant le tribunal de la famille et de la jeunesse, on a donc décidé de remplacer les deux systèmes par un système intermédiaire permettant de bénéficier des avantages de chacune des deux options.

Les nouvelles dispositions du Code judiciaire, entrées en vigueur le 1er septembre 2014, prévoient que, dans les litiges familiaux civils relatifs à l'autorité parentale, au droit relatif à l'hébergement ou au droit aux relations personnelles, tout enfant mineur de plus de douze ans

¹ Convention relative aux droits de l'enfant, adoptée à New York le 20 novembre 1989, ratifiée par la loi belge du 25 novembre 1991, portant approbation de ladite Convention.

geïnfomeerd over de mogelijkheid door de rechter te worden gehoord, alsook over de mogelijkheid dat onderhoud te weigeren als hij het niet wenst.

De rechter zendt de minderjarige overeenkomstig een bij koninklijk besluit bepaald model een brief over, op de respectieve adressen van beide ouders, om er zeker van te zijn dat de minderjarige die informatie wel degelijk heeft ontvangen. Bij de brief wordt een formulier gevoegd, zodat de minderjarige makkelijk kan aangeven of hij al dan niet door de rechter wenst te worden gehoord.

De minderjarige jonger dan twaalf jaar wordt daarentegen gehoord als hij daar om verzoekt, of op verzoek van de partijen, van het openbaar ministerie of, ambtshalve, van de rechter. De rechter kan het verzoek weigeren, als het uitgaat van de partijen of het openbaar ministerie. Hij kan daarentegen niet weigeren als het verzoek uitgaat van de minderjarige zelf, behalve als de minderjarige al werd gehoord in de loop van de rechtspleging of in een vorige aanleg, en als er geen nieuw element is dat een onderhoud rechtvaardigt. Tegen de weigering kan geen rechtsmiddel worden aangewend omdat de minderjarige niet in rechte kan optreden en de partijen in verband met dit verzoek niet kunnen optreden.

Algemeen genomen kan de rechter in het verslag van het onderhoud aangeven dat de minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt.

Die nieuwe bepalingen geven aan hoe het onderhoud moet verlopen: tenzij de rechter er anders over beslist en dit met redenen omkleedt, vindt het onderhoud alleen met de minderjarige plaats.

De magistraat maakt een verslag op van het onderhoud en stelt de minderjarige ervan in kennis dat zijn ouders dat verslag zullen kunnen inkijken.

2. Voorgestelde verbeteringen

Bij de redactie van de nieuwe tekst die op 1 september 2014 in werking is getreden, werden de bepalingen met betrekking tot het horen van de minderjarigen veranderd, en werden bepaalde — voor de minderjarige nochtans gunstige — mogelijkheden of principes tijdens de debatten in de Kamer van volksvertegenwoordigers geschrapt, zoals het feit dat de minderjarige zich kan laten bijstaan door een advocaat van zijn/haar keuze of door een advocaat die door de stafhouder wordt aangewezen.

sera automatiquement informé de la possibilité d'être entendu par le juge ainsi que de la possibilité de refuser d'être entendu, s'il ne le souhaite pas.

Le juge fera parvenir au mineur un courrier dont le modèle sera établi par arrêté royal, aux adresses de chacun de ses deux parents afin de s'assurer qu'il a bien reçu cette information. Un formulaire sera joint, de manière à permettre au mineur de répondre facilement au juge quant à sa volonté ou non d'être entendu.

Le mineur de moins de douze ans, pour sa part, sera entendu à sa demande, à la demande des parties, du ministère public ou d'office par le juge. Le juge pourra refuser la demande si elle émane des parties ou du ministère public. En revanche, il ne pourra pas la refuser si elle émane du mineur lui-même, sauf si le mineur a déjà été entendu au cours de la procédure ou dans une instance précédente et si aucun élément nouveau ne justifie un entretien. Il n'y a pas de possibilité de recours contre le refus; le mineur ne pouvant ester en justice et les parties ne pouvant intervenir dans cette demande.

De manière générale, le juge pourra indiquer dans le rapport de l'entretien qu'il estime que le mineur n'a pas le discernement nécessaire.

Ces nouvelles dispositions décrivent la manière dont l'entretien doit se dérouler: celui-ci a lieu, sauf décision contraire motivée du juge, en présence du seul mineur.

Un rapport de l'entretien est rédigé par le magistrat, qui informe le mineur que ses parents pourront en prendre connaissance.

2. Améliorations proposées

Avant d'aboutir à la version qui est d'application depuis le 1er septembre 2014, les dispositions relatives à l'audition des mineurs ont connu une certaine évolution et certaines possibilités ou principes, pourtant positifs pour le mineur, ont été supprimés durant les débats à la Chambre des représentants. Il en est ainsi, par exemple, de la possibilité pour le mineur de se faire assister par un avocat de son choix ou désigné par le bâtonnier.

De bijstand van een raadsman, een aspect waarin de oorspronkelijke tekst voorzag, had tot doel de minderjarige te doen begrijpen waar het om gaat bij het onderhoud, hem/haar gerust te stellen betreffende dat onderhoud en de kans te geven alle vragen te stellen die hem/haar zorgen baren.

Tijdens de debatten hebben het Kinderrechten-commissariaat en de *Délégué aux droits de l'enfant* overigens aanbevolen dat de minderjarige zich zou kunnen laten bijstaan door een advocaat of een onafhankelijk vertrouwenspersoon. Dit is een zeer vaak voorkomend verzoek van minderjarigen wanneer zij in contact komen met de gerechtelijke instanties.

Vroeger was bepaald dat aangezien het verslag van het onderhoud aan het dossier werd toegevoegd, de rechter zou kunnen beslissen om in uitzonderlijke omstandigheden geen letterlijk verslag van het onderhoud te redigeren; die mogelijkheid werd echter geschrapt. Nochtans was daarvoor gekozen om te voorkomen dat de minderjarige (bijvoorbeeld uit angst voor represailles) sommige zaken zou verzwijgen, wetende dat zijn ouders inzage zouden hebben van het volledige verslag van het onderhoud. In het verslag stond in dat verband aangegeven dat die mogelijkheid de veiligheid van de minderjarige moest waarborgen.

Die twee belangrijke mogelijkheden werden, zonder echte verantwoording, geschrapt en komen dus niet voor in de uiteindelijk aangenomen tekst.

Dit wetsvoorstel strekt er derhalve toe die mogelijkheden opnieuw in het Gerechtelijk Wetboek op te nemen, teneinde het gerecht nog toegankelijker te maken voor minderjarigen.

Het wetsvoorstel beoogt tevens de bepalingen inzake het verslag van het onderhoud in die zin aan te vullen dat het afschrift van het verslag van het onderhoud niet openbaar mag worden gemaakt en niet mag worden bezorgd aan derden, behalve aan de advocaten van de partijen.

TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Artikel 2

Dit artikel neemt in het Gerechtelijk Wetboek:

— de mogelijkheid op dat de gehoorde minderjarige zich kan laten bijstaan door een advocaat of een vertrouwenspersoon naar keuze;

L'assistance d'un conseil, initialement prévue dans le texte, avait pour but de permettre au jeune de connaître les enjeux de l'audition, d'être rassuré par rapport à celle-ci et de poser en outre toutes les questions qui le préoccupaient.

Durant les débats, le Délégué aux droits de l'enfant et le *Kinderrechten commissariaat* avaient d'ailleurs recommandé de prévoir la possibilité pour le mineur de se faire assister soit par un avocat soit par une personne de confiance indépendante. Il s'agissait là d'une demande très fréquente des mineurs lors de contacts avec les instances judiciaires.

Autre suppression: il était prévu que, comme le rapport d'audition était joint au dossier, il était important de laisser la possibilité au juge, dans des circonstances exceptionnelles, de ne pas faire un rapport littéral de l'audition. Cette option avait été retenue pour éviter que le mineur, sachant que ses parents auraient accès à l'intégralité de ses propos, s'autocensure, par exemple pour éviter les représailles. Le rapport précisait à ce propos que cette possibilité avait pour but d'assurer la sécurité du mineur.

La version finalement adoptée s'est vu amputée, sans réelles justifications, de ces deux possibilités importantes.

La présente proposition de loi a donc pour but de réintroduire ces possibilités dans le Code judiciaire, afin d'améliorer encore l'accessibilité de la justice pour les mineurs.

Elle complète également les dispositions relatives au rapport d'audition, en fixant pour norme que la copie du rapport de l'audition ne peut être rendue publique et ne peut être donnée à qui que ce soit, à l'exception de l'avocat des parties.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 2

L'article insère dans le Code judiciaire:

— la possibilité pour le mineur auditionné de se faire assister par un avocat ou par la personne de confiance de son choix;

— alsook de mogelijkheid dat de rechter in uitzonderlijke gevallen kan beslissen geen letterlijk verslag van het onderhoud te redigeren en

— het principe dat het afschrift van het verslag van het onderhoud niet openbaar mag worden gemaakt en niet mag worden bezorgd aan derden, behalve aan de advocaten van de partijen.

Art. 3

Artikel 1004/2 bepaalt dat het informatieformulier voor de minderjarige wordt aangepast aan de wijzigingen waarin artikel 2 voorziet.

— la possibilité pour le juge, dans des circonstances exceptionnelles, de ne pas faire un rapport littéral de l'audition;

— le principe que la copie du rapport de l'audition ne peut être rendue publique et ne peut être donnée à qui que ce soit, à l'exception de l'avocat des parties.

Art.3

L'article 1004/2 prévoit que le formulaire d'information du mineur est adapté aux modifications introduites par l'article 2.

Zakia KHATTABI (Ecolo Groen)
Stefaan VAN HECKE (Ecolo Groen)

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 1004/1 van het Gerechtelijk Wetboek, ingevoegd bij de wet van 30 juli 2013, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1) paragraaf 5 wordt vervangen door wat volgt:

“§ 5. De minderjarige heeft het recht zich te laten bijstaan door een advocaat of een vertrouwenspersoon naar keuze. Wanneer de minderjarige vraagt bijgestaan te worden door een advocaat, wordt een afschrift van het verzoek gezonden aan die advocaat indien hij een advocaat heeft gekozen, dan wel aan de stafhouder met het oog op de aanwijzing van een advocaat overeenkomstig artikel 508/21.”;

b) paragraaf 6 wordt vervangen door wat volgt:

“§ 6. De rechter hoort de minderjarige op een plaats die hij geschikt acht. Tenzij de rechter daarvan bij een met redenen omklede beslissing afwijkt, vindt het onderhoud plaats buiten de aanwezigheid van wie ook, uitgezonderd, in voorkomend geval, de advocaat van de minderjarige of de vertrouwenspersoon van zijn keuze.

Het verslag van het onderhoud wordt bij het dossier van de rechtspleging gevoegd. Het geeft weer wat de minderjarige heeft gezegd. Op verzoek van de minderjarige en bij uitzondering kan de rechter echter beslissen dat het verslag slechts een samenvatting van het onderhoud bevat, of dat het alleen vermeldt dat de minderjarige werd gehoord. De minderjarige wordt geïnformeerd over het feit dat de partijen er kennis van kunnen nemen. Het verslag wordt hem voorgelezen.

Een afschrift van het verslag kan alleen aan de advocaat van de partijen worden bezorgd en er kan geen melding van worden gemaakt in een andere rechtspleging.

Het verslag wordt noch door de minderjarige, noch door zijn advocaat ondertekend. Indien de rechter tijdens het onderhoud vaststelt dat de minderjarige niet over het nodige onderscheidingsvermogen beschikt, maakt hij daarvan melding in het verslag.”.

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

Art.2

À l'article 1004/1 du Code judiciaire, inséré par la loi du 30 juillet 2013, sont apportées les modifications suivantes:

1) le § 5 est remplacé par ce qui suit:

“§ 5 Le mineur a le droit de se faire assister par un avocat ou par la personne de confiance de son choix. Lorsque le mineur demande à être assisté par un avocat, une copie de la demande est envoyée à celui-ci s'il a fait un choix d'un avocat ou au bâtonnier en vue de la désignation d'un avocat conformément à l'article 508/21.”;

b) le § 6 est remplacé par ce qui suit:

“§ 6 Le juge entend le mineur en un lieu qu'il considère comme approprié. À moins que le juge n'y déroge par une décision motivée, l'entretien a lieu hors de la présence de quiconque sauf, le cas échéant, de la présence de l'avocat du mineur ou de la personne de confiance de son choix.

Le rapport de l'entretien est joint au dossier de la procédure. Il relate les dires du mineur. Toutefois, à la demande du mineur et à titre exceptionnel le juge peut décider que le rapport ne comporte qu'un résumé de l'audition ou ne mentionne que le fait que le mineur a été entendu. Le mineur est informé que les parties pourront prendre connaissance du rapport. Il lui en est fait lecture.

Une copie du rapport ne peut être fournie qu'à l'avocat des parties et il peut en être fait mention dans une autre procédure.

Le rapport n'est signé ni par le mineur ni par son avocat. Si au cour de l'entretien le juge estime que le mineur n'a pas le discernement nécessaire, il l'indique dans le rapport.”.

Art. 3

In artikel 1004/2 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 30 juli 2013, wordt de eerste zin van het tweede lid vervangen door wat volgt:

“Het formulier vermeldt het recht om gehoord te worden door de rechter, het recht zich bij dat verhoor te laten bijstaan door een advocaat of een vertrouwenspersoon naar keuze, alsook de vormvereisten die in die gevallen moeten worden vervuld, de wijze waarop het onderhoud verloopt en de manier waarop het onderhoud wordt aanvaard of geweigerd.”.

5 november 2014

Art. 3

Dans l'article 1004/2 du même Code, inséré par la loi du 30 juillet 2013, la première phrase du deuxième alinéa est remplacée comme suit:

“Le formulaire mentionne le droit d’être entendu par le juge, le droit de se faire assister lors de cette audition par un avocat ou la personne de confiance de son choix et les formalités à accomplir dans ces cas, la manière dont l’entretien se déroule, ainsi que la manière d’accepter ou de refuser l’entretien.”.

5 novembre 2014

Zakia KHATTABI (Ecolo Groen)
Stefaan VAN HECKE (Ecolo Groen)